

Uzasadnienie wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z 2 czerwca 2022 roku

1. Stanowiska procesowe stron

1.1. Powódka (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w J. domagała się od pozwanej Grupa (...) spółki akcyjnej w P. zapłaty 308.343,80 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w transakcjach handlowych. Według twierdzeń faktycznych pozwu, strony pozostawały we wzajemnych relacjach handlowych od wielu lat, powódka dostarczała do zakładu produkcyjnego pozwanej środki antyzbrylające oraz antyspieniające. 1 października 2018 roku pozwana złożyła powódce dwa zamówienia, na podstawie których, w okresie od października do grudnia 2018 roku, powódka miała dostarczyć łącznie 360.000 kg środka do powlekania nawozów (...) oraz 288.000 kg oleju parafinowego. Zamówienia podpisały 4 osoby: dwóch uprawnionych do łącznej reprezentacji członków zarządu pozwanej spółki, dyrektor departamentu zakupów strategicznych oraz główny specjalista departamentu zakupów strategicznych. Powódka wykonała zobowiązanie dostarczając pozwanej spółce zamówiony towar, między innymi 27 grudnia 2018 roku 24.440 kg środka (...) i 24.260 kg środka F (...). Powódka wystawiła dwie faktury łącznie stwierdzające należność dochodzoną pozwem.

1.2. Pozwana domagała się oddalenia powództwa twierdząc, że złożyła skuteczne oświadczenie o potrąceniu wierzytelności dochodzonej przez powódkę z przysługującą jej wierzytelnością odszkodowawczą w piśmie z 5 marca 2021 roku poza procesem (pозew został wniesiony do sądu 26 lutego 2021 roku).

Według twierdzeń strony pozwanej, A. D. (1), były prezes zarządu strony powodowej, aktem oskarżenia z 12 grudnia 2019 roku został oskarżony o to, że w okresie od 2014 do 2018 roku wręczał R. P., pełniącemu funkcję kierownika działu technologicznego strony pozwanej, korzyść majątkową w łącznej kwocie co najmniej 50.000 zł, w zamian za nadużycie uprawnień i niedopełnienie obowiązków w zakresie procedowania przy zamówieniach surowców od spółki (...). Osoba ta miała wiedzieć, że powódka występuje jako pośrednik w transakcji, a wytwórcą antyzbrylaczy jest spółka (...), podejmowała czynności mające na celu negatywną ocenę ofert konkurencyjnych, co miało skutkować zakupem surowców w wyższej cenie. Ponadto A. D. (1) został oskarżony o to, że w tym samym czasie wręczył G. I., zatrudnionemu przez pozwaną na stanowisku specjalisty do spraw zakupów strategicznych w biurze zakupów strategicznych, korzyść majątkową w łącznej kwocie co najmniej 2.000 tysięcy w zamian za nadużycie uprawnień i niedopełnienie obowiązków w zakresie procedowania przy zamówieniach surowców oraz za niedopuszczalne czynności preferencyjne na rzecz powódki, polegające na kontynuowaniu zakupów surowców od powódki przy świadomości, że powódka występuje jako pośrednik. Miało to skutkować podejmowaniem czynności mających na celu negatywną ocenę ofert konkurencyjnych i zakupem surowców w wyższej cenie.

W latach 2015-2020 głównym dostawcą środków antyzbrylających i antyspieniających dla pozwanej spółki była spółka (...), producentem - (...) spółka akcyjna w J.. Roczne obroty stron procesu z tego tytułu wynosiły około 12 milionów złotych. Spółki (...) związane były umową o współpracę, a A. D. (1) twierdził, że spółce (...) udzielono wyłączności na dostawę surowców do pozwanej.

Pozwana twierdziła, że działalność prezesa zarządu powodowej spółki, polegająca na wręczaniu korzyści majątkowych pracownikom odpowiedzialnym za zamówienia towarów, doprowadziła do powstania szkody w majątku strony pozwanej i roszczenie odszkodowawcze z tego tytułu zostało przedstawione do potrącenia z wierzytelnością dochodzoną przez powódkę, między innymi w tym procesie. Działania A. D. (1) skutkowały decyzjami strony pozwanej, która kupowała towary od spółki (...) po zawyżonych cenach, a nie bezpośrednio od producenta, spółki (...), po niższych cenach. Gdyby nie działania A. D. (1), pozwana kupowałaby bezpośrednio w spółce (...), a nie C., płacąc niższe ceny. Spowodowało to szkodę pozwanej.

W 2018 roku przedstawiciele pozwanej spółki skontaktowali się z przedstawicielami spółki (...), producenta zamawianych uprzednio od powodowej spółki towarów, i uzgodnili warunki dalszej współpracy i ceny. Oferta spółki (...) złożona pozwanej spółce pod koniec 2018 roku była korzystniejsza, niż dotychczasowa, powodowej spółki.

Przedstawiciele spółki (...) próbowali nawiązać kontakty handlowe z pozwaną spółką, jednak pracownicy odpowiedzialni za zakup surowców nie wyrażali zainteresowania jej dostawami. Pismem z 27 listopada 2018 roku spółka (...) wypowiedziała powodowej spółce umowę o współpracy handlowej z 1 marca 2018 roku, której przedmiotem była między innymi dostawa antyzbrylaczy i odpieniaczy.

Strona pozwana twierdziła, że wskutek działalności prezesa zarządu strony powodowej poniosła szkodę w latach od 2015 do 2018, stanowiącą różnicę między ceną, którą zapłaciła powódce za dostawę surowców i ceną, którą powódka zapłaciła za te same surowce spółce (...), pomniejszoną o koszty transportu poniesione przez powodową spółkę. Według strony pozwanej, na skutek działalności przedstawiciela powodowej spółki pozwana spółka poniosła szkodę w wysokości nie niższej niż 10.594.740,66 zł. Gdyby nie działalność A. D. (2), który wręczał korzyści majątkowe odpowiedzialnym pracownikom strony pozwanej, a którzy wpływali na proces zakupu surowców, to surowce te pozwana spółka kupiłaby bezpośrednio od producentów, w szczególności od spółki (...), nie ponosząc kosztów prowizji.

2. Podstawa faktyczna wyroku

2.1. 1 marca 2018 roku (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w J. (odbiorca), reprezentowana przez prezesa zarządu A. D. (1) oraz (...) spółka akcyjna w J. (dostawca) zawarły umowę o współpracy handlowej, której celem była sprzedaż odbiorcy produktów specjalnych z aktualnej oferty handlowej dostawcy (§ 1 umowy). W § 5 ustalono, że produkty będą sprzedawane po cenach wskazanych w aktualnej ofercie handlowej, która określa również wysokość ewentualnego upustu przysługującego odbiorcy. (Dowód: odpis umowy z 1 marca 2018 roku, karty 309-312).

2.2. 1 października 2018 roku pozwana wystawiła dwa, skierowane do powódki, dokumenty zatytułowane zamówienie, dotyczące 360.000 kg środka do powlekania nawozów (...) oraz 288.000 kg oleju parafinowego,. Zamówienia zostały podpisane przez dwóch uprawnionych do łącznej reprezentacji członków zarządu pozwanej, dyrektora departamentu zakupów strategicznych oraz głównego specjalistę departamentu zakupów strategicznych. (dowód: odpisy wymienionych dokumentów, karty 40, 41).

2.3. Pismem z 27 listopada 2018 roku spółka (...) wypowiedziała powódce wymienioną umowę z zachowaniem 1-miesięcznego okresu wypowiedzenia. (dowód: odpis pisma z 27 listopada 2018 r, karta 313).

2.4. 27 grudnia 2018 roku spółka (...) dostarczyła pozwanej 24.640 kg środka (...) i 24.260 kg środka F. (...), wystawiając faktury stwierdzające sprzedaż: z 13 grudnia 2018 roku surowca (...) za cenę 148.384,74 zł oraz 14 grudnia surowca F. (...) za cenę 163.791,72 zł (dowód: odpisy dokumentów WZ z 11 grudnia 2018 roku i 12 grudnia 2018 roku, karty 41-43, odpisy faktur, karty 44, 45).

2.5. Strony pozostawały we wzajemnych relacjach handlowych od wielu lat, powódka sprzedawała pozwanej surowce do produkcji nawozów: środki antyzbrylające i antyspieniające. Od 2015 do 2018 roku wartość sprzedanych i dostarczonych pozwanej na koszt powódki surowców wyniosła ponad 62 mln. (fakt przyznany).

2.6. Producentem surowców sprzedawanych pozwanej była spółka akcyjna (...) w J.. (fakt przyznany).

2.7. 12 grudnia 2018 roku spółka (...) zaoferowała stronie pozwanej sprzedaż surowca (...) za cenę 4.700 zł netto za tonę z terminem płatności 60 dni i z transportem wliczonym w cenę. Tego samego dnia zaoferowano także sprzedaż surowca F. (...) za cenę 5.200 zł netto za tonę z terminem płatności 60 dni również z transportem wliczonym w cenę. (Dowód: oferty sprzedaży, karty 340-342).

2.8. 12 grudnia 2018 roku, po negocjacjach, powódka zaoferowała pozwanej sprzedaż środka (...) za cenę 4.850 zł netto za tonę oraz F. (...) za cenę 5.350 zł netto za tonę. (Dowód: wydruk e-maila, karty 343-346).

2.9. Prokuratura (...) w S., Wydział do Spraw Przeszłości (...), prowadziła postępowanie przygotowawcze pod sygnaturą RP Ds.8.219 zakończone aktem oskarżenia z 20 grudnia 2019 roku, którym oskarżono A. D. (2) o to, że:

1. w okresie od 2014 do 2018 roku w P., K. i innych miejscowościach na terenie Polski, w krótkich odstępach czasu i w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, będąc prezesem (...) sp. z o. o. wręczył R. P. pełniącemu funkcję kierownika (...) S.A. korzyść majątkową w łącznej kwocie co najmniej 50.000 złotych, w tym:

- w okresie od 2014 do połowy 2018 roku w toku zaplanowanych spotkań kilka razy w roku przyjmował kwoty w wysokości od 2.000 do 5.000 złotych,

- w drugiej połowie 2018 roku w prywatnym mieszkaniu w K. kwotę 15.000 złotych,

w zamian za nadużycie uprawnień oraz niedopełnienie obowiązków przez R. P. w zakresie procedowania przy zamówieniach surowców od (...) sp. z o.o. oraz niedopuszczalne czynności preferencyjne na rzecz (...) sp. z o.o. polegające na kontynuowaniu zakupu antyzbrylaczy przez Zakłady (...) od (...) sp. z o. o. mając wiedzę, iż (...) sp. z o.o. występuje, jako pośrednik w transakcji, zaś wytwórcą antyzbrylacza jest (...) S.A., co skutkowało zakupem antyzbrylacza po wyższej cenie i podejmowanie czynności mających na celu negatywną ocenę ofert konkurencyjnych wobec (...) sp. z o. o., które to czynności były przez R. P. podejmowane w siedzibie Grupy (...) S.A., z czego uczynił sobie stałe źródło dochodu, czym działał na szkodę Grupy (...) S.A.,

tj. o czyn z art. 296a § 2 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k.

2. w okresie pomiędzy 2014 a 2015 rokiem w P. i w K. będąc prezesem (...) sp. z o. o. wręczył zatrudnionemu w Grupie (...) S.A. na stanowisku specjalisty ds. zakupów strategicznych w Biurze (...) w Grupie (...) S.A. G. I. korzyść majątkową w łącznej kwocie co najmniej 2.000 złotych, w zamian za nadużycie uprawnień oraz niedopełnienie obowiązków przez G. I. w zakresie procedowania przy zamówieniach surowców od (...) sp. z o.o. oraz niedopuszczalne czynności preferencyjne na rzecz (...) sp. z o.o. polegające na kontynuowaniu zakupu antyzbrylaczy przez Zakłady (...), od (...) sp. z o. o., który miał wiedzę, iż (...) sp. z o. o. występuje jako pośrednik w transakcji, zaś wytwórcą antyzbrylacza jest (...) S.A., co skutkowało zakupem antyzbrylacza po wyższej cenie i podejmowanie czynności mających na celu negatywną ocenę ofert konkurencyjnych wobec (...) sp. z o. o., które to czynności były przez G. I. podejmowane w siedzibie Grupy (...) S.A., czym działał na szkodę Grupy (...) S.A.,

tj. o czyn z art. 296a § 2 k.k.

3. w okresie pomiędzy wrześniem 2018 r. a dniem 23 stycznia 2019 r. w P. i J., w krótkich odstępach czasu i w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, będąc prezesem (...) sp. z o. o., obiecał udzielić głównemu specjalście Departamentu Zakupów Strategicznych (...) P., J. W. korzyść majątkową w postaci kwoty 500 złotych, od każdego transportu surowców do Grupy (...) S.A. w postaci antyzbrylaczy, łącznie 50.000 złotych rocznie, w zamian za nadużycie uprawnień oraz niedopełnienie obowiązków przez J. W. w zakresie procedowania przy zamówieniach surowców od (...) sp. z o.o. oraz niedopuszczalną czynność preferencyjną na rzecz (...) sp. z o.o. polegające na kontynuowaniu zakupu antyzbrylaczy przez Zakłady (...) od (...) sp. z o.o., który miał wiedzę, iż (...) sp. z o. o. występuje, jako pośrednik w transakcji, zaś wytwórcą antyzbrylacza jest (...) S.A., co skutkowało zakupem antyzbrylacza po wyższej cenie i podejmowanie czynności mających na celu negatywną ocenę ofert konkurencyjnych wobec (...) sp. z o.o., które to czynności były przez J. W. podejmowane w siedzibie Grupy (...) S.A., czym działał na szkodę Grupy (...) S.A., z czego uczynił sobie stałe źródło dochodu,

tj. o czyn z art. 296a § 2 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k., w zw. z art. 65 § 1 k.k. (Dowód: odpis aktu oskarżenia z uzasadnieniem k. 387-412)

2.10. W toku postępowania przygotowawczego dokonano oględzin segregatorów zabezpieczonych podczas przeszukania siedziby spółki (...). Zawierających tabelę obrazującą zestawienie faktur zakupowych i sprzedażowych, których stroną jest C. wraz ze wskazaniem różnicy w wartości towaru przy jego zakupie i sprzedaży do grupy Azoty Zakłady (...). W innej tabeli przedstawiono zestawienie faktur obrazujących koszty transportu towarów poniesione przez powódkę. (Dowód: kopia protokołu oględzin, karty 349-383).

2.11. Postanowieniem z 14 kwietnia 2021 roku w sprawie przed Sądem Okręgowym w Szczecinie, o sygnaturze III K 405/19, sprawę przeciwko A. D. (1) wyłączono do odrębnego postępowania, które zawieszono z uwagi na stan zdrowia oskarżonego. Nie sposób ustalić, jak długo będzie trwał stan uniemożliwiający udział oskarżonego w postępowaniu. (fakt przyznany).

2.12. Pismem z 5 marca 2021 roku pozwana złożyła powódce oświadczenie o potrąceniu wierzytelności w wysokości 12.191.903 zł z tytułu odszkodowania z wierzytelnością powódki z tytułu zapłaty ceny za surowce w wysokości 3.298.354,47 zł. Pozwana twierdziła, że poniosła szkodę płacąc powódce kwoty stanowiące różnicę między kosztem zakupu przez powódkę surowców od spółki (...) a ceną sprzedaży tych surowców pozwanej, po pomniejszeniu o koszty transportu. Roszczenia o zapłatę cen, wymienione w oświadczeniu pozwanej, dochodzone są przez powódkę w rozpoznawanej sprawie. (Dowód: pismo powódki, karta 413, 414).

3. Ocena dowodów i podstawa prawna wyroku

3.1. Fakt sprzedaży pozwanej surowców: 24.440 kg o nazwie G. (...) za cenę 147.299,88 zł płatną 26 lutego 2019 roku i 24.260 kg F. (...) za cenę 161.134,92 zł płatną 26 lutego 2019 roku jest udowodniony przez powódkę i ponadto przyznany przez pozwaną wskutek czynności procesowej - odwołania się do faktu złożenia oświadczenia o potrąceniu poza procesem (czasami określane w doktrynie jako zarzut potrącenia informujący) pismem z 5 marca 2021 roku. Twierdzenie, że pozwanej przysługuje wierzytelność wzajemna zdalna do potrącenia jest jednocześnie twierdzeniem, że powódce przysługuje wierzytelność dochodzona w procesie, więc przyznaniem faktu; w przeciwnej sytuacji, potrącenie nie jest możliwe. Powódka dochodzi zapłaty ceny domagając się realnego wykonania zobowiązania przez pozwaną (art. 535 § 1 k.c. w zw. z art. 354 § 1 k.c., rozważenie stosunku prawnego łączącego strony jako umowy dostawy jest zbędne wobec treści art. 612 k.c.).

3.2. Norma art. 203¹ § 1 k.p.c. reguluje procesową dopuszczalność zarzutu potrącenia i jej skutki nie rozciągają się na skuteczność jednostronnej czynności prawnej prawa prywatnego - oświadczenia woli o potrąceniu. Zarzut w znaczeniu procesowym należy rozumieć jako czynność procesową strony procesu (najczęściej pozwanego, ale także powoda) w postaci twierdzenia faktycznego albo czynności prawnej jednostronnej (zarzutu w znaczeniu materialnoprawnym) zmierzającą do uzyskania pozytywnego rozstrzygnięcia, najczęściej merytorycznego w postaci oddalenia powództwa. Zarzut w prawie materialnym jest jednostronną czynnością prawną zmierzającą do zmiany łączącego strony stosunku prawnego i sprowadza się do przeciwstawienia cudzemu uprawnieniu własnego uprawnienia do odmowy wykonania obowiązku. Skutkiem nowej sytuacji prawnej może być ubezskuteczenie cudzego uprawnienia trwale (zarzut peremptoryjny) albo przejściowo (zarzut dylatoryjny). Prawo procesowe reguluje procesową dopuszczalność powołania się na potrącenie i nie wprowadza dodatkowych przesłanek potrącalności, ponad ustanowione w kodeksie cywilnym.

3.3. Procesowa nieskuteczność zarzutu potrącenia nie pozbawia pozwanego prawa do sądu; materialnoprawna skuteczność potrącenia umożliwia wytoczenie powództwa opozycyjnego (por. art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. in fine). Zarzut w znaczeniu procesowym i oświadczenie woli o potrąceniu (czynność prawna prawokształtująca) są dwoma elementami jednego złożonego aktu prawnego, które powinny być odrębnie oceniane na podstawie właściwych im reżimów prawych. Z tej przyczyny nieskuteczność czynności procesowej, zarzutu potrącenia, nie skutkuje nieważnością oświadczenia woli o potrąceniu.

3.4. Pozwana dokonała czynności procesowej polegającej na twierdzeniu, że złożyła oświadczenie woli o potrąceniu poza procesem, wskutek czego dochodzona przez powódkę wierzytelność wygasła. Odwołanie do faktu potrącenia,

jako czynności materialnoprawnej objęte jest hipotezą normy art. 203¹ k.p.c. Warunki procesowej dopuszczalności zarzutu potrącenia odnoszą się zarówno do czynności procesowej będącej aktem prawnym złożonym także z oświadczenia materialnoprawnego (także zarzutu prawa materialnego, tzw. zarzut *sensu stricto*) oraz do twierdzenia o fakcie, że wierzytelność powoda uległa potrąceniu poza procesem lub przed procesem wskutek czynności prawnej prawokształtującej. Zawężenie stosowania art. 231¹ k.p.c. jedynie do zarzutu potrącenia *sensu stricto* stanowiłoby praktycznie wyeliminowanie procesowych ograniczeń odwoływania się do zarzutu potrącenia jako aktu prawa materialnego. W przypadku niedopuszczalności zarzutu potrącenia *sensu stricto*, bez ograniczeń możliwe byłoby odwołanie się do faktu umorzenia wierzytelności przez potrącenie poza tokiem proces. Omówiony niżej cel wprowadzenia regulacji nie zostałby osiągnięty.

3.5. Procesowa dopuszczalność zarzutu potrącenia uzależniona jest od tożsamości stosunku prawnego, z którego wynikają wierzytelności objęte potrąceniem. Powódka dochodzi wierzytelności wynikającej z łączącej strony umowy, zapłaty ceny. Wierzytelność objęta pozapprocesowym oświadczeniem o potrąceniu wynika z czynu niedozwolonego osoby prawnej (art. 416 k.c.), spółki działającej przez zarząd. Stosunek prawny sprzedaży oraz stosunek prawny powstały na skutek czynu niedozwolonego wynikają z dwóch zupełnie odmiennych zdarzeń prawnych, pierwszy z zawarcia umowy, drugi z czynu uznanego powszechnie za niegodziwy, z pierwszego wynika roszczenie o realne wykonanie zobowiązania (art. 354 § 1 k.c.) z drugiego roszczenie o odszkodowanie (art. 416 k.c.). Nie ma zbieżności faktów, które uzasadniałyby powstanie tych samych stosunków prawnych.

3.6. Zasadniczą, po językowej, metodą wykładni art. 203¹ k.p.c. jest wykładnia teleologiczna (zob. uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z 27.11.2017 r. (s. 162 i n., (...)) Przedmiotowa norma ma ograniczyć zjawisko poszerzania procesu o badanie stosunków prawnych zupełnie niezwiązanych z tym stosunkiem prawnym, z którego powód wywodzi swe roszczenia i który stanowi zasadniczy przedmiot rozpoznania w procesie. Intencją jest także wyeliminowanie znaczącego przedłużania postępowań wskutek podnoszenia zarzutów potrącenia opartych na wierzytelnościach spornych i trudnych do udowodnienia.

3.7. Wierzytelność przedstawiona do potrącenia nie jest bezsporna, pozostaje do rozważenia, czy została uprawdopodobniona dokumentem nie pochodzącym wyłącznie od pozwanego. Uprawdopodobnienie jest to środek zastępczy dowodu, zwolniony z formalizmu zwykłego postępowania dowodowego, ma na celu przyspieszenie postępowania. Podobnie jak przy ustalaniu faktów na podstawie dowodów, ocena skutków czynności procesowych strony prowadzących do uprawdopodobnienia odbywa się przy zastosowaniu zasady swobodnej oceny dowodów (art. 233 k.p.c.). W orzeczeniu SN z 19.06.1951 r., C 398/51, OSN 1951/3, poz. 89 przyjęto, że uprawdopodobnienie okoliczności faktycznej może nastąpić nie tylko przez przedstawienie sądowi dowodów pisemnych, ale także za pomocą innych środków dowodowych, które wymagają podjęcia czynności dowodowych. Pogląd ten nie ma zastosowania w przypadku uprawdopodobnienia istnienia wierzytelności potrącającego, ponieważ ustawa *expressis verbis* wymaga uprawdopodobnienia dokumentem.

3.8. Procesowa dopuszczalność zarzutu potrącenia uzależniona jest od uprawdopodobnienia zasady i wysokości wierzytelności potrącającego, która w rozpoznawanej sprawie ma charakter odszkodowawczy i jest uzasadniona twierdzeniem, że powodowa spółka dopuściła się deliktu wskutek czynności jednoosobowego zarządu w osobie A. D. (1) (art. 416 k.c.). Przesłankami odpowiedzialności deliktowej osoby prawnej są wyrządzenie szkody przez organ osoby prawnej, działanie organu w ramach swych uprawnień, wina organu, normalny związek przyczynowy między czynnościami organu i szkodą. Ta ostatnia przesłanka ma charakter limitujący wysokość szkody, ponieważ odpowiedzialność odszkodowawcza w zakresie strat i utraconych korzyści nie może obejmować następstw niespełniających kryterium normalności (art. 361 § 2 k.c.). Uprawdopodobnienie istnienia powiązania kauzalnego między przyczyną sprawczą a jej skutkiem jest ściśle związane z uprawdopodobnieniem wysokości szkody. Nieuprawdopodobnienie dokumentem którejkolwiek z przesłanek powstania roszczenia odszkodowawczego z art. 416 k.c. czyni zbędnym rozważanie pozostałych. Istnienie wierzytelności odszkodowawczej przedstawionej do potrącenia oparte jest na twierdzeniu, że jeżeli prezes zarządu powódki nie popełniłby deliktu (opisywanego jako przestępstwo

objęte aktem oskarżenia), to pozwana nie kupowała by towarów „za pośrednictwem” spółki (...), a bezpośrednio od producenta, spółki (...) i to po takich samych cenach, jakie zastosowano wobec spółki (...). Szkodę powódka ujmuje jako różnicę, w pewnym okresie czasu, między cenami zakupu towaru przez C., a cenami ich sprzedaży pozwanej spółce (po odliczeniu kosztów transportu). Powód nie uprawdopodobnił istnienia związku przyczynowego między domniemanym deliktem osoby prawnej a opisywaną przez siebie szkodą.

3.9. Po pierwsze, z żadnego z dokumentów nie wynika, pomijając ich pochodzenie, że gdyby nie delikt powódki (czyn prezesa zarządu powódki), to pozwana wiedziałaby, że producentem tych surowców jest spółka (...), a w rezultacie kupowała by surowce od tego producenta. Twierdzenia pozwanej w tym aspekcie są sprzeczne: twierdzi, że A. D. (1) utrzymywał, że powódka jest wyłącznym dystrybutorem surowców albo że nie powódka nie miała wiedzy o tym, że C. nie jest ich producentem. Pomijając powyższe, nie ma danych co do tego, że na skutek czynu prezesa zarządu powódki pracownicy pozwanej skutecznie ukryli fakt istnienia spółki (...) i produkowania przez nią surowców. Z łatwością można uzyskać wiedzę o istnieniu spółki (...) i jej ofercie przez którykolwiek z organów nadzorujących działalność pracowników odpowiedzialnych za zakupy. Podobnie z łatwością można uzyskać wiedzę, że spółka (...) nie jest producentem surowców (nie istnieje taka fabryka). Ostatecznie wiedzę tę uzyskano, jednak po latach współpracy z powodową spółką. Normalność związku przyczynowego jest przerwana przez to, że pozwana z łatwością mogła dowiedzieć się, że istnieje oferta konkurencyjna spółki (...), nawet nie wiedząc, że spółka (...) jest pośrednikiem w transakcji. Innymi słowy, nie jest normalnym następstwem deliktu powódki fakt, że pozwana nie uzyskała oferty spółki (...). Normalne powiązane kauzalne przerywa wyjątkowa opieszałość w kontroli wewnętrznej pozwanej spółki, która ewentualne straty wykryła po latach. Nie uprawdopodobniono normalnego związku przyczynowego między deliktem powódki, a brakiem wiedzy o możliwości dostaw przez spółkę (...).

3.10. Po drugie, w kontekście związku przyczynowego ocena wskazanego zdarzenia mogłaby przedstawiać się odmiennie, kiedy strona pozwana miałaby do wyboru również ofertę spółki (...), ale wybrała ofertę spółki (...) wskutek czynności pracowników pozwanej, a co było z kolei skutkiem czynności prezesa zarządu powódki. Nie jest jednak uprawdopodobnione dokumentem, że jeżeli prezes zarządu powódki nie wręczyłby korzyści majątkowych pracownikom pozwanej, to ci podjęliby decyzję o zakupach surowców od spółki (...). Decydując o dostawcy powinni kierować się przyjętymi w spółce procedurami, rozeznaniem rynku i najkorzystniejszą ofertą, nie tylko pod względem ceny, nie ma jednak co do tego danych; zatem nie uprawdopodobniono, że właśnie wybraliby spółkę (...), jako najkorzystniejszego oferenta.

3.11. Po trzecie, nie istnieje dokument, który stwarzałby prawdopodobieństwo, że spółka (...) sprzedawałaby stronie pozwanej te same surowce po cenach, które oferowała spółce (...) w okresie objętym twierdzeniem pozwanej, że poniosła szkodę. Innymi słowy, spółka (...) sprzedawała towary spółce (...) po uzgodnionych między tymi stronami cenach (w umowie łączącej te strony zawarto zapis o upustach) i nie istnieje dokument, który stwarzałby prawdopodobieństwo, że te same ceny spółka (...) zastosowałaby w stosunku do strony pozwanej. O wysokości ceny między kontrahentami decyduje wiele czynników, takich jak: aktualny układ cen wywołany popytem i podażą, przewidywaniami co do ich zmian, zdolnością do wyprodukowania potrzebnych pozwanej surowców, wysokość dotychczasowych obrotów, perspektywy współpracy, terminy płatności, wysokość tzw. kredytu kupieckiego, także zaufanie, osobiste powiązania albo sympatie. Z natury tych czynników wynika, że ich uprawdopodobnienie dokumentem jest skomplikowane, bynajmniej takiej próby nie podjęto. Reasumując, nie uprawdopodobniono, że gdyby strona pozwana nie kupowała towaru do spółki (...), to kupowała by towar od spółki (...) i to po cenach oferowanych spółce (...).

3.12. Wniosku o możliwości kupna surowców przez stronę pozwaną bezpośrednio od spółki (...) po cenach oferowanych spółce (...) nie dostarcza przebieg negocjacji prowadzonych przez pozwaną pod koniec 2018 roku i na początku 2019 roku. Z faktu, że oferta spółki (...) na pierwszy kwartał 2019 roku była korzystniejsza, niż oferta spółki (...), nie wynika, że w poprzednich latach pozwana, kierując się rozeznaniem rynku, wybrałaby ofertę spółki (...) i że oferowane ceny byłyby niższe, niż oferowane przez C.. Oferta korzystniejszej ceny począwszy od 2019 roku nie stwarza prawdopodobieństwa korzystniejszej oferty w poprzednich latach.

3.13. Możliwa jest konstrukcja roszczenia odszkodowawczego oparta na twierdzeniu o istnieniu związku przyczynowego między działaniami prezesa zarządu powódki a zaniechaniem wyboru przez stronę pozwaną najkorzystniejszej oferty, rozpatrywanej nie tylko pod względem jednego z czynników - ceny. W odniesieniu do ceny surowców należałoby uprawdopodobnić, że nie były kupowane po cenach rynkowych, rozumianych jako najczęściej stosowane (mediana cen na rynku). Należałoby więc uprawdopodobnić, że gdyby nie czyn prezesa zarządu powódki, to pozwana kupiłaby te same surowce po niższej cenie. Wymaga to jednak zbadania rynku i wiedzy specjalistycznej. Szkoda tak rozumiana nie była objęta twierdzeniami pozwanej i oczywiście nie została uprawdopodobniona.

3.14. Rozważenie istnienia związku przyczynowego między przyczyną sprawczą a szkodą poprzedzone może być jedynie hipotetycznym założeniem, że pozostałe przesłanki odpowiedzialności opisane art. 416 k.c. są spełnione. Jest to jednak założenie jedynie na potrzeby uzasadnienia braku uznania jednej z przesłanek odpowiedzialności deliktowej osoby prawnej.

3.15. Nieuprawdopodobnienie istnienia związku przyczynowego zgłoszonego do potrącenia roszczenia opartego na art. 416 k.c. powoduje jego procesową niedopuszczalność i pominięcie w toku orzekania. Nie rozważając więc materialnoprawnych skutków potrącenia, pozwana pozostaje dłużnikiem w zakresie cen za sprzedane surowce. Strona powodowa domaga się odsetek od dnia płatności wskazanego w fakturach, a te, również w transakcjach handlowych, należą się za opóźnienie zgodnie z art. 481 k.c., od dnia następnego po wskazanym terminie. W tym zakresie powództwo podlegało oddaleniu.

3.16. Jedynie na marginesie uwag dotyczących braku związku przyczynowego należy zauważyć, że nie uprawdopodobniono dokumentem wysokości szkody. Powódka powinna uprawdopodobnić koszty transportu ze spółki (...) do P., a nie koszty transportu poniesione przez C.. Szkodę pozwana ujmuje bowiem jako różnicę w cenach pomniejszoną o koszty transportu, zatem od cen oferowanych przez spółkę (...) należałoby odjąć koszty transportu. Ponadto od ewentualnej szkody powódki należałoby odjąć wartość usług, które C., niejako przy okazji, świadczyła na rzecz pozwanej, więc na przykład organizację spotkań technologów na terenie zakładu w P. celem dostosowania surowca pod względem cech chemicznych dla potrzeb produkcji realizowanej przez pozwaną. Nie można w prosty sposób przyjąć, że ewentualna szkoda pozwanej wyraża się różnicą cen oferowanych przez spółkę (...) i spółkę (...).

3.17. Według strony pozwanej sprzeczność żądania zapłaty przez powódkę z zasadami współzycia społecznego ma być uzasadniona wyrządzeniem szkody w rozmiarze przekraczającym wysokość roszczeń powódki wskutek przestępstwa. Miałoby to prowadzić do dodatkowej korzyści majątkowej, prócz uzyskanej w wyniku przestępstwa. Nie istnieje argument o wartości moralnej decydujący o możliwości zastosowania art. 5 k.c. w odniesieniu do roszczenia powódki. Kwestia ewentualnej szkody pozwanej powinna być rozważana w aspekcie zarzutu potrącenia, powództwa przeciwegzekucyjnego albo powództwa o zapłatę i jej konfrontacja z wiarygodnością powódki nie przenosi oceny skuteczności roszczenia na płaszczyznę moralności. Podobnie twierdzenie o dodatkowej korzyści majątkowej pozostaje poza oceną moralną. Uzasadnione jest twierdzenie, że niezapłacenie ceny za produkty jest naganne moralnie. Wypada także zauważyć, że 1 października 2018 roku, w dacie zamówienia, wskutek informacji J. W. (notatka służbowa z 27 września 2018 roku, z której wynika, że A. D. (1) proponował temu pracownikowi łapówkę) strona pozwana wiedziała, że oferta spółki (...) nie jest najbardziej atrakcyjna na rynku. Jeżeli utrzymuje, że poniosła szkodę wskutek zakupu od „pośrednika” to przypomnieć należy, że ustalenie, że nie istnieje fabryka spółki (...) trwające ponad 4 lata budzi zasadnicze wątpliwości w zakresie należytej staranności. Aspekt moralny wyklucza przyjęcie, że powódka domaga się ceny sprzecznie z moralnością.

3.18. Dowody zgłoszone przez strony procesu pominięto powołując podstawy prawne i przyczyny w protokole rozprawy.

3.19. Przy ustaleniu procesowej niedopuszczalności zarzutu potrącenia wniosek pozwanej o zawieszenie postępowania do czasu prawomocnego zakończenia postępowania karnego przeciwko A. D. (1) jest niezasadny.

3.20. W zakresie niezbędnym dla rozstrzygnięcia wiarygodność dokumentów stanowiących podstawę ustaleń istotnych dla rozstrzygnięcia nie budzi wątpliwości.

4. Koszty procesu

4.1. Pozwana przegrała sprawę w całości i jest zobowiązana zwrotu kosztów procesu: wynagrodzenia adwokata - 10.800 zł, ustalonego na podstawie § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie, opłaty od pozwu – 15.418 zł, opłaty od pełnomocnictwa - 17 zł.

4.2. Uzasadnienia związania wnioskiem o przyznanie zwrotu kosztów zastępstwa procesowego nie można poszukiwać w treści § 16 cytowanego rozporządzenia. Interpretacja taka doprowadziłaby do jego niezgodności z art. 109 § 2 k.p.c., więc do przekroczenia granic delegacji ustawowej do uregulowania kwestii opłat za czynności adwokackie, w rezultacie do sprzeczności z Konstytucją RP. Interpretacja prokonstytucyjna § 16 ust. 2 cytowanego rozporządzenia prowadzi do usadzenia, że wniosek o zwrot kosztów nie jest wiążący. Nie ma jednocześnie podstaw do zastosowania stawki wyższej niż minimalna, ponieważ powódka wszczęła kilka procesów o zapłatę opartych na tym samym stanie faktycznym, doprowadzając do niewspółmiernego wzrostu kosztów procesu w zakresie wynagrodzenia pełnomocników.

SSO Robert Bury